

*Н.В. Аляб'єва к.ю.н. І.П. Смоляр
(Національний авіаційний університет, Україна)*

«Статут міжнародної організації як основний інструмент регулювання діяльності організації».

Вибір теми дослідження полягає в тому, що на даному етапі глобалізації світу, спостерігається швидке зростання міжнародних відносин і як наслідок створення міжнародних організацій заснованих на Статутах – установчих документах особливого типу.

В сучасних умовах загроз міжнародних відносин, міжнародні організації особливо необхідні в механізмі міжнародно-правового регулювання. Міжнародні організації наділені потенціалом щодо забезпечення актуальних завдань і проблем міжнародного співтовариства, які неможливо вирішити поодиночі. Головним інструментом діяльності міжнародних організацій є Статут. Вчені які безпосередньо займались темою досліджень міжнародних договорів у системі міжнародних організацій Д. Третьяков, Є.Зверєв, Л. Керімов, Н. Аляб'єва, Я. Павко.

Статути міжнародних організацій є важливою частиною регулятивного та політичного процесу для розв'язання глобальних проблем. Це особливі документи міжнародного характеру, які слугують дорожньою картою на шляху міждержавних організацій у океані держав. [1] Створення статуту міжнародної організації є складною задачею, що вимагає динамічної взаємодії з розвитком наукових знань і пильної уваги до питань справедливості в країнах з різними рівнями економічного, політичного, культурного та освітнього прогресу. [5]

Дедалі більшого значення та впливу, у наш час, здобувають глобальні виклики сучасності серед чинників які формують та розвивають системи міждержавних організацій. Предмет уваги, який охоплює увесь світ або велику його частину це виклики сучасності які не можуть бути вирішені державами поодиночі. І це зазначає, що розробки, створення і вдосконалення (шляхом внесення змін та поправок) Статутів, як міжнародних договорів міждержавних організацій особливого типу, займають дуже важливе місце у питанні світової стабільності. [6] Необхідність вироблення подібних актів назріла саме на той момент, коли перед людством постали глобальні проблеми, що мають життєве значення для долі цивілізації. Йдеться про військову агресію, охорону навколишнього середовища, про повітряний і космічний простір, Світовий океан, ресурси планети, про гонку озброєнь, про необхідність покінчити з голодом і злиднями, про глобальні епідемії, і про використання досягнень науково-технічного прогресу на благо всього людства. [2]

Підтвердженням актуальності обраної теми дослідження є активне вивчення у національній та зарубіжній науковій та практичній літературі, видів міжнародних договорів, питань про позицію та статус договорів у міжнародній правовій системі й що знаходить свій відбиток у роботах таких авторів як: Д.

Третяков, С. Зверев, Л. Керімов, М. Буроменский, Н. Аляб'єва, О. Драчов, О. Мережко, Я. Павко.

Через утворення союзів, блоків, пактів між державами – людство протягом історії, намагалося вирішувати велику кількість політичних, економічних проблем. [2] Сучасний світ значно відрізняється від світу, в якому виникли держави - коріння та основи системи міжнародного права як нормативної основи їх співіснування. Спрямування до глобалізму та необхідної міждержавної співпраці викликало появу нових акторів у міжнародній політиці, серед яких міжнародні організації є найважливішим «новим» дієвим актором. [11]

Глобальні проблеми вимагають скоординованої та ефективної відповіді й саме міжнародні організації можуть сприяти такій реакції. Крім того, міжнародну організацію як одну з інституціолізованих форм співробітництва, без якої неможливо існування та функціонування міжнародної спільноти, можна створити для досягнення майже всіх уявних цілей. [7] Це причина їх стрімкого зростання. Вони служать державам як форуми міжнародного співробітництва, які дозволяють суверенним націям досягати спільних цілей. Навіть якщо деякі з цих цілей можуть бути досягнуті державами окремо, незалежно від того, наскільки вони процвітаючі чи потужні, і можуть ефективно вирішувати ці проблеми через власні або обмежені інструменти, такі як міжнародні конференції, більшість з них потребують міжнародного співробітництва. [3]

Міжнародні організації, що охоплюють усю земну кулю, з їх масштабами та присутністю займають значне місце у світових справах. Такі як, Організація Об'єднаних Націй (ООН), Північноатлантичний Альянс (НАТО), Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) тощо. [9] Ці організації час від часу масово впливають на країни, закони, світові ціни та розвиток людства. Таким чином, ці організації опікуються широким колом питань, які виходять за рамки глобальних кордонів і місцевих законів. Всі ці організації мають як інструмент, що регулює внутрішню конституцію - Статут організації, який впорядковує не тільки внутрішню взаємодію, а і регламентує всі зовнішні зносини організації.[7]

Іноді міжнародні договори, на підставі яких засновують спеціалізовану міжнародну організацію, можуть мати назву "конституція", прикладом є засновницький акт Міжнародної організації біженців 1946 р., а також засновницькі акти окремих спеціалізованих установ ООН. [8] Існують різні варіанти міжнародно-правового співробітництва, в яких можуть брати участь країни, а також інші суб'єкти міжнародних правових відносин та найпоширенішою серед цих форм є статuti як універсальні договори міжнародних організацій, а також інші угоди, пакти, конвенції тощо.[10] Серед усіх міжнародних нормативних актів найвищу юридичну силу займає Статут Організації Об'єднаних Націй, який є головним джерелом міжнародного права [8].

Підсумовуючі: міжнародні організації (прямо чи опосередковано):
По-перше, є частиною життя світової спільноти

По-друге, міжнародні організації існують як юридичні особи самостійно, але вони розроблені та експлуатуються державами, які їх створили.

По-третє, всі міжнародні міждержавні організації регламентують свою мету, свої цілі, функції та компетентність у Статуті як документі особливого типу створеної організації. [10]

Першою міждержавною організацією в світі з вираженим політичним напрямком, стала Ліга Націй. Створення організації відбулося у 1919 році та функціонувала вона до 1946 року. Статут Ліги Націй було утворено, належно до Версальської системи, спеціальною комісією. Комісія була сформована на Паризькій мирній конференції, яка проходила вздовж двох років, 1919-1920 рр. Статут було вироблено цією комісією і включено до Версальського мирного договору 1919 року та інші договори. [1]. Від початку підписантами Статуту стали 44 держави. До них входило 31 країна, прийнявши безпосередню участь у війні на стороні Антанти (або які доєднались).

Основна, ярко виражена, ціль організації, як зазначалось у її Статуті була «розвиток співробітництва між народами та гарантія їхнього миру і безпеки». Ліга націй підтверджувала у своєму Статуті, що війна «цікавить Лігу в цілому». А остання буде на самперед намагатися вжити всіх можливих заходів задля збереження миру та безпеки. Як зазначалось у статуті організації Рада Ліги Націй скликалась негайно на вимогу будь-якого члена. При виникненні конфлікту між державами-учасниками, вони були повинні розглядати суперечку відповідно Статуту (через звернення до Третейського Суду або Ради). У квітні 1946 року було прийнято рішення, спеціально скликаного Асамблеєю, стосовно припинення існування Ліги Націй. [10]

Ліга Націй не змогла здійснити основну покладену на неї роль, статутним завданням, запобігти війні через врегулювання мирним шляхом конфлікту. Друга світова війна все ж відбулась. Все одно Ліга Націй зіграла свою історичну роль. Вона змогла стати прообразом для міжнародної універсальної організації світу – Організації Об'єднаних Націй. В рамках напрямку діяльності, функціонування та допущених помилок Лігою Націй був накопичений досвід, нехай не завжди позитивний. Але досвід міжнародної організації це досвід колективного розв'язання міжнародних проблем. Статут Ліги Націй став примірником для подальшого використання Статуту як основної конституції діяльності міжнародних та міждержавних організацій. [11]

Найпоширеніший спосіб створення міждержавної організації нині є укладення статуту міжнародної організації, договору який встановлює засади, цілі, функції, повноваження та компетенцію. Розробка та прийняття тексту статуту, який є установчим документом організації, відбувається на міжнародній конференції. [4] Статут це зведення правил, що регулюють організацію та порядок діяльності в будь-якій певній сфері відносин або будь-якого державного органу, організації, підприємства, установи тощо. Роль за вагомість міжнародних договорів особливого типу установчого характеру зростає неухильно. [6] Основою діяльності, створення та функціонування міжнародних організацій та необхідним елементом нового світового правопорядку, посідають Статуту організацій. Складна, багатогалузева, глобальна система міжнародних документів охоплює практично всі види

взаємодій та співробітництва держав.[12] Необхідно підкреслити, що в системі міжнародних відносин міжнародні Статути міжурядових організацій виконують низку важливих правових дій, насамперед систематизацію міжнародних відносин, формування правової основи діяльності й напрямку просування, участь у міжнародній правотворчості, функціонування організації тощо.[3]

У Статуті, як у угоді особливого типу, регламентується напрямок діяльності міжнародних організацій. До задач які зазначають міжнародні організації у цілях своїх дій, відноситься: розвиток міжнародного співробітництва на засадах рівноправності, сприяння стабільності міжнародного правопорядку, підтримка міжнародного миру та безпеки. Крім того, Статути міжурядових організацій є важливим засобом забезпечення та підтримці національних інтересів держави та захисту основних прав і свобод людини. [6] Статут сьогодні є основним інструментом, який використовують держави у своїй співпраці з метою регулювання міждержавних відносин, через ясність і точність, з якою констатуються угоди, укладені між суб'єктами міжнародного права. Статути міжнародних організацій є найбільш спеціальними міжнародними документами установчого характеру організацій світового рівня.

Висновки

Статут як головний документ міжнародної організації узгоджує та регламентує собою велику кількість сфер в напрямку діяльності міжнародних організацій, регулює широкий спектр фундаментальних питань якими опікуються організації, таких як, питання: обмеженості природних ресурсів; збалансованого сталого розвитку навколишнього середовища та захисту біженців; допомоги у разі стихійних лих; екологічні проблеми; боротьби з тероризмом; режиму роззброєння та нерозповсюдження; просування демократії; прав людини; гендерної рівності; покращення становища жінок; управління, економіки, соціального розвитку; продовольчої проблеми; міжнародного здоров'я тощо.

Безсумнівно, що жодна держава не в змозі вирішити ці проблеми самотужки. Тільки міжнародне співробітництво, з урахуванням інтересів та за повної свободи вибору всіх учасників міжнародного співтовариства, дозволить вирішувати ці проблеми та йти шляхом прогресу. Поява глобальних проблем поставила, зокрема, перед державами питання про безпосередній їх вплив на пошук шляхів та засобів виживання людини, на використання тих загальноновизнаних принципів та норм поведінки у міжнародному спілкуванні, якими цивілізація вже збагачена, та на створення нових правил спілкування, нових міжнародних механізмів. На нашій планеті назріла необхідність у нових правилах співіснування, що відповідають новим потребам і умовам, що змінилися.

Список літератури

1. Версальський мирний договір Електронний ресурс. – Режим доступу <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe>
2. Драчов О. Принцип «pacta sunt servanda» як правова основа імплементації міжнародно-правових зобов'язань / О. Драчов // Юридична Україна. – К., 2010. – № 5. – с. 116–121.
3. Зверев Є.О. Тлумачення міжнародних договорів національними судами: Європейський досвід та Українська практика <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ceb1ed87-449d-41dd-9864-75734cc8d7ab/content>
4. Мережко О. Теорія джерел міжнародного права / О. Мережко // Юридичний журнал. – К. : Юстиніан, 2009. – № 1. – С. 40–49.
5. Міжнародне право: навчальний посібник // За заг. ред. М. В. Буроменського. – К. : Юрінком Інтер, 2006 – 336 с.
6. Право міжнародних договорів.
Електронний ресурс. – Режим доступу <https://library.nlu.edu.ua/senmk/item/861-pravo-mizhnarodnykh-dohovoriv.html>
<https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-amerikanskih-derzhav>
7. Павко Я. Поняття міжнародного договору, його джерела та суб'єкти: термінологічні аспекти проблеми / Я. Павко // Віче : Теоретичний і громадсько-політичний журнал. – К., 2013. – № 12. – С. 23–26.
8. Правові основи управління у сфері економіки <https://posibniki.com.ua/catalog-pravo>
9. Статут Організації Об'єднаних Націй Електронний ресурс. – Режим доступу [https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/unc harter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf](https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/unc%20Charter_Ukrainian.pdf)
10. Третьяков Д. Ієрархія законів і принцип «pacta sunt servanda». До питання про статус та місце міжнародних договорів у правовій системі України / Д. Третьяков // Віче : Теоретичний і громадсько-політичний журнал. – К., 2008. – № 13/14 – С. 53–57.
11. Nataliia Aliabieva, Lenur Kerymov. Right to Social Protection of Persons with Disabilities According to International Standards // Соціально-правові студії. 2022. Т. 5, No 1, с. 63-69 // <https://sls-journal.com.ua/uk/journals/tom-5-1-2022/pravo-na-sotsialny-zakhist-osib-z-invalidnistyu-za-mizhnarodnimi-standartami>
12. Intergovernmental Organizations <https://education.nationalgeographic.org/resource/international-organization/>